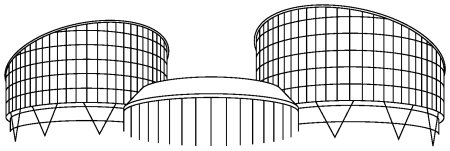

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Tradus și revizuit de IER (http://ier.gov.ro/)

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

SECȚIA A PATRA

CAUZA BRUDAN ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 75717/14)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

10 aprilie 2018

DEFINITIVĂ

10/07/2018

Hotărârea a rămas definitivă în temeiul art. 44 § 2 din Convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Brudan împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), reunită într-o cameră compusă din:

Ganna Yudkivska, *președinte,*
Vincent A. De Gaetano,
Faris Vehabović,
Iulia Motoc,
Georges Ravarani,
Marko Bošnjak,
Péter Paczolay, *judecători,*

și Andrea Tamietti, *grefier adjunct de secție,*

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 20 martie 2018,

pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 75717/14 îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, doamna Lucia Brudan („reclamanta”), a sesizat Curtea la 28 noiembrie 2014 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamanta a fost reprezentată de G. Mateuț, avocat în Arad. Guvernul român („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Brumar, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. La 18 iunie 2015, capătul de cerere formulat în temeiul art. 6 § 1 din Convenție, referitor la durata excesivă a procedurii, precum și capătul de cerere întemeiat pe art. 13 din Convenție, referitor la dreptul la o cale de atac efectivă, au fost comunicate Guvernului, iar cererea a fost declarată inadmisibilă pentru restul capetelor de cerere, în conformitate cu art. 54 § 3 din Regulamentul Curții.

4. Guvernul s-a opus examinării cererii de către un comitet. După examinarea acestei obiecții, Curtea a admis-o.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

5. Reclamanta s-a născut în 1958 și locuiește în Suatu.

6. La 23 martie 2000, a fost arestată preventiv într-o cauză care avea ca obiect o înșelătorie în legătură cu produse petroliere. Șase zile mai târziu, a

fost trimisă la judecată printr-un rechizitoriu al Parchetului de pe lângă Tribunalul Cluj. Rechizitoriul menționat a avut ca obiect, de asemenea, alte două infracțiuni de care era acuzată reclamanta (fals și delapidare). Cauza privea, de asemenea, doi terți.

7. Cauza a fost înscrisă pe rolul Tribunalului Cluj, dar, printr-o încheiere din 24 noiembrie 2000, Înalta Curte de Casație și Justiție („Înalta Curte") a declarat Tribunalul Cluj lipsit de competență în favoarea Tribunalului Bihor. La 12 ianuarie 2001, această din urmă instanță a înscris cauza pe rolul său. S-a dispus efectuarea unei expertize tehnice contabile, care a fost realizată în iunie 2001.

8. La 31 martie 2003, Tribunalul Bihor a condamnat reclamanta la o pedeapsă cu închisoarea cu suspendare, pentru săvârșirea infracțiunilor de fals și înșelăciune. La 20 aprilie 2004, Curtea de Apel Oradea, sesizată cu un apel formulat de reclamantă, a constatat că anumite infracțiuni (înșelăciune și delapidare) au făcut obiectul unei grațieri prezidențiale și a confirmat pedeapsa inițială pentru infracțiunea de fals. Reclamanta a formulat recurs împotriva acestei decizii.

9. Printr-o decizie din 3 noiembrie 2005, Înalta Curte a admis recursul, a casat cele două decizii pronunțate anterior și a trimis cauza spre rejudecare la Tribunalul Bihor. Aceasta a imputat instanțelor ordinare faptul că nu au dispus efectuarea unei noi expertize, având în vedere că expertiza care fusese realizată nu a răspuns la întrebările esențiale ale cauzei.

10. Cauza a fost înscrisă, din nou, pe rolul Tribunalului Bihor. Cu această ocazie, Tribunalul a audiat expertul contabil care efectuase expertiza, precum și alți martori.

11. La 15 mai 2008, Tribunal Bihor a condamnat reclamanta la o pedeapsă cu închisoarea pentru săvârșirea infracțiunilor de înșelăciune și delapidare, a constatat că pedeapsa cu închisoarea făcuse obiectul unei grațieri prezidențiale și a dispus încetarea urmăririi penale pentru infracțiunea de fals. Parchetul și reclamanta au formulat apel împotriva acestei sentințe.

12. Printr-o decizie din 24 februarie 2009, Curtea de Apel Oradea a admis apelul Parchetului, a casat sentința și a trimis cauza Tribunalului Bihor. Aceasta a constatat că luarea în considerare de către tribunal, în sentința sa de condamnare, a prejudiciului suferit de societatea al cărei unic asociat și administrator era reclamanta, fără ca societatea în cauză să fi fost reprezentată în cursul procedurii, împiedicase această din urmă entitate să își apere drepturile.

13. Sesizat din nou cu respectiva cauză, Tribunalul Bihor a înscris cauza pe rolul său la 17 martie 2009 și a numit, la 6 mai 2010, un reprezentant legal pentru societatea al cărei unic asociat era reclamanta, pentru a-și susține drepturile în cadrul procedurii. La 18 octombrie 2011, tribunalul a dispus disjungerea cauzelor care o priveau pe reclamantă. Un nou dosar privind faptele imputate reclamantei s-a constituit pe rolul tribunalului.

14. La 28 septembrie 2012, tribunalul a condamnat reclamanta pentru infracțiunea de delapidare în formă continuată, a constatat că pedeapsa făcuse obiectul unei grațieri prezidențiale și a dispus încetarea urmăririi penale pentru infracțiunile de înșelăciune și fals, ca urmare a intervenției prescripției răspunderii penale. Reclamanta a formulat apel împotriva acestei sentințe.

15. Printr-o decizie din 24 ianuarie 2013, Curtea de Apel Oradea a respins apelul reclamantei și a confirmat temeinicia sentinței tribunalului.

16. Reclamanta a formulat recurs în fața Înaltei Curți, care, la 28 iunie 2013, a admis recursul acesteia, a anulat cele două hotărâri pronunțate anterior și a trimis cauza Judecătoriei Oradea. Pentru a ajunge la această concluzie, Înalta Curte a constatat că, în temeiul unei modificări legislative din 2006, infracțiunea de delapidare era de competența judecătoriei și nu a tribunalului și că niciuna dintre infracțiunile imputate reclamantei nu era de competența tribunalului.

17. Cauza a fost înscrisă pe rolul Judecătoriei Oradea. În hotărârea sa din 3 martie 2014, această instanță a constatat prescripția răspunderii penale în ceea ce privește infracțiunile de delapidare și fals și a dispus încetarea procesului penal în privința acestor capete de acuzare. În ceea ce privește acuzația de înșelăciune, instanța a achitat reclamanta, ca urmare a dezincriminării acestei infracțiuni. Prin aceeași sentință, instanța a dispus confiscarea unei sume de bani. Reclamanta a formulat apel împotriva acestei sentințe. Ea a solicitat achitarea de acuzația de delapidare (care a avut drept consecință confiscarea unei sume de bani) și de cea de falsificare.

18. La 18 iunie 2014, Curtea de Apel Oradea a respins apelul reclamantei și a confirmat temeinicia sentinței pronunțate de Judecătoria Oradea.

19. Potrivit informațiilor și documentelor furnizate de Guvern, în cursul procedurii descrise mai sus, avocații reclamantei au solicitat, de nouăsprezece ori, amânarea ședințelor pentru imposibilitatea de a se prezenta. Reclamanta însăși a solicitat, de treisprezece ori, amânarea ședinței pentru a putea desemna, de fiecare dată, un avocat ales de ea. Starea precară de sănătate a reclamantei a fost, de asemenea, motivul câtorva amânări ale judecății (o amânare în 2009 și unsprezece amânări între 2010 și 2012). În sfârșit, în perioada 18 ianuarie - 14 iunie 2005, procedura a fost suspendată din cauza unei excepții de neconstituționalitate ridicate de reclamantă.

II. DREPTUL INTERN RELEVANT

A. Constituția

20. Dispozițiile relevante în speță ale Constituției, astfel cum a fost revizuită la 31 octombrie 2003, se citesc după cum urmează:

Art. 21
Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngrădi exercitarea acestui drept.

(3) Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.

(4) Jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative și gratuite. ”

B. Codul civil

21. Dispozițiile relevante în speță din vechiul Cod civil, în vigoare înainte de 1 octombrie 2011, se citesc după cum urmează:

Art. 998

„Orice faptă a omului, care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara. ”

Art. 999

„Omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sau prin imprudența sa.” ”

22. Dispozițiile relevante în speță din noul Cod civil, în vigoare începând cu 1 octombrie 2011, se citesc după cum urmează:

Articolul 1349
Răspunderea delictuală

„(1) Orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane.

(2) Cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral.

(3) În cazurile anume prevăzute de lege, o persoană este obligată să repare prejudiciul cauzat de fapta altuia [...] ”

C. Codul de procedură penală

23. Art. 488^1 din Codul de procedură penală (C. proc. pen.) prevede posibilitatea ca orice parte la o procedură penală, care consideră că durata unei anchete sau proceduri judiciare este excesivă, să introducă o contestație pentru accelerarea procedurii. Conform art. 488^1, contestația poate fi formulată după cel puțin un an de la începerea urmăririi penale, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale, după cel puțin un an de la trimiterea în judecată, pentru cauzele aflate în cursul judecății în primă instanță, sau după cel puțin 6 luni de la sesizarea instanței cu o cale de atac, pentru cauzele

aflate în căile de atac ordinare sau extraordinare. Competența de soluționare a contestației aparține judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță (în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale) sau instanței ierarhic superioare celei pe rolul căreia se află cauza (în cauzele aflate în cursul judecății sau în căile de atac, ordinare ori extraordinare) sau unui alt complet (din cadrul aceleiași secții) (când procedura judiciară se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție). Judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să examineze durata procedurii în cauză și să se pronunțe în cel mult 20 zile de la înregistrarea contestației. Acesta stabilește termenul în care un procuror să instrumenteze cauza sau dispune ca o instanță de judecată să soluționeze cauza. Încheierea se motivează și nu este supusă niciunei căi de atac. Aceste dispoziții au intrat în vigoare la 1 februarie 2014, data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, și se aplică proceselor începute ulterior acestei date (articolul 105 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală).

D. Codul de procedură civilă

24. Art. 522-526 din Codul de procedură civilă (C. proc. civ.) prevăd posibilitatea ca orice parte la o procedură civilă să conteste durata excesivă a unei proceduri. Contestația se soluționează de către completul învestit cu judecarea cauzei în termen de cel mult 5 zile, fără citarea părților. Când contestația este apreciată ca fiind întemeiată, hotărârea definitivă astfel pronunțată prevede măsurile necesare înlăturării situației care a provocat tergiversarea judecății. Atunci când contestația este respinsă prin încheiere, împotriva acestei încheieri poate fi depusă o plângere care este înaintată instanței ierarhic superioare. Plângerea va fi soluționată în termen de 10 zile de la primirea dosarului, în complet format din 3 judecători, fără citarea părților. Aceste dispoziții au intrat în vigoare la 15 februarie 2013, data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, și se aplică numai proceselor începute ulterior acestei date (articolul 3 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă).

25. Art. 483 alin. (2) din C. proc. civ. prevede, de asemenea, că, în cererile evaluabile în bani în valoare de până la 500 000 de lei inclusiv, hotărârile pronunțate de instanțele de apel sunt definitive și nu sunt supuse recursului.

E. Cu privire la cheltuielile de judecată și asistența judiciară

26. Ordonanța Guvernului nr. 80/2013, care a intrat în vigoare la 29 iunie 2013, reglementează cheltuielile de judecată pe care trebuie să le achite justițiabilii pentru a-și exercita drepturile în justiție.

27. C. proc. civ. prevede principiul conform căruia partea care pierde procesul este obligată la plata cheltuielilor de judecată (inclusiv taxele de

timbru) [art. 453 alin. (1)]. De asemenea, atunci când cererea a fost admisă numai în parte, judecătorii vor stabili măsura în care fiecare dintre părți poate fi obligată la plata cheltuielilor de judecată [art. 453 alin. (2)]. C. proc. civ. prevede, de asemenea, posibilitatea ca orice persoană care nu poate să facă față cheltuielilor de judecată să beneficieze de asistență judiciară, în condițiile legii speciale privind ajutorul public judiciar (art. 90).

28. Ajutorul judiciar este reglementat de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 51/2008 („OUG nr. 51/2008"), care prevede posibilitatea ca persoanele care nu dispun de suficiente resurse să obțină scutiri, reduceri, eșalonări sau amânări de la plata taxelor judiciare (articolul 6). Instanțele naționale sunt competente să acorde ajutorul public judiciar (articolul 11). OUG nr. 51/2008 a fost adoptată în vederea transpunerii în sistemul juridic românesc a Directivei nr. 2003/8/CE a Consiliului din 27 ianuarie 2003 de îmbunătățire a accesului la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor norme minime comune privind asistența judiciară acordată în astfel de litigii. OUG nr. 51/2008 prevede, de asemenea, că ajutorul public judiciar servește la plata onorariului avocaților, experților, traducătorilor/interpreților sau executorului judecătoresc (articolul 6). Aceasta prevede condițiile care îi permit unei persoane să beneficieze de ajutor judiciar (articolele 8-10) și căile de atac disponibile împotriva încheierii prin care se respinge cererea de acordare a ajutorului public judiciar (articolul 15). Cererea de acordare a ajutorului public judiciar este scutită de la plata taxelor judiciare (articolul 8).

II. PRACTICA INTERNĂ RELEVANTĂ

29. În șase hotărâri pronunțate în perioada martie 2010 - iunie 2013, instanțele naționale au acordat despăgubiri pentru repararea prejudiciul moral suferit de persoanele în cauză ca urmare a duratei excesive a procedurii, în conformitate cu dreptul comun în materie de răspundere civilă delictuală.

30. Într-o decizie din 1 octombrie 2013 (procedura internă nr. 14102/118/2011), Curtea de Apel Cluj a reținut că o procedură penală care a durat șaptesprezece ani, pentru trei grade de jurisdicție, în pofida complexității cauzei, nu a respectat cerința termenului rezonabil, în sensul art. 6 § 1 din Convenție. Suma acordată [6 523 de euro (EUR)] a fost stabilită în raport cu jurisprudența Curții în materie de reparație echitabilă. Persoanei în cauză i-au fost rambursate parțial cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 1 martie 2012, procedura a durat doi ani și șapte luni pentru două grade de jurisdicție.

31. Într-o decizie din 29 octombrie 2013 (procedura internă nr. 10818/302/2012), Curtea de Apel București, după ce a reamintit criteriile stabilite în jurisprudența Curții cu privire la termenul rezonabil al unei proceduri și la o cale de atac efectivă, în sensul art. 6 § 1 și art. 13 din Convenție, a considerat că o procedură penală care a durat nouă ani și trei

luni, pentru două grade de jurisdicție, nu a respectat cerințele art. 6 § 1 din Convenție și a acordat reclamantului suma de 2 000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit astfel. Curtea de Apel a subliniat obligația pozitivă ce revine statului de a institui o cale de atac care să permită examinarea duratei procedurii, angajând astfel răspunderea sa obiectivă. Introdusă la 22 noiembrie 2011, procedura a durat un an și șase luni pentru trei grade de jurisdicție.

32. Într-o decizie din 4 noiembrie 2013 (procedura internă nr. 6726/99/2012), Curtea de Apel Iași a confirmat o sentință a Tribunalului Iași, care acordase reclamantului suma de 54 606 EUR pentru repararea prejudiciului moral suferit, printre altele, din cauza duratei excesive (peste zece ani) a unei proceduri penale. Reclamantului i-au fost rambursate integral cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 9 iulie 2012, procedura în răspundere civilă delictuală a durat un an, trei luni și douăzeci și șase de zile, pentru două grade de jurisdicție.

33. Într-o decizie din 4 decembrie 2013 (procedura internă nr. 2613/100/2012), Curtea de Apel Cluj a apreciat că, în pofida complexității cauzei, durata de aproximativ nouă ani a unei proceduri penale nu a respectat cerința unui termen rezonabil și i-a acordat reclamantului suma de 9 000 EUR (cu titlu de despăgubire) pentru prejudiciul moral. Această sumă a fost stabilită în lumina jurisprudenței Curții. Introdusă la 10 aprilie 2012, procedura a durat un an, șapte luni și douăzeci și cinci de zile, pentru două grade de jurisdicție.

34. Într-o decizie din 27 ianuarie 2014 (procedura internă nr. 1422/89/2012), Curtea de Apel Constanța a considerat excesivă o procedură penală desfășurată o perioadă de cinci ani, patru luni și unsprezece zile, pentru două grade de jurisdicție. Aceasta a acordat despăgubiri în valoare de 3 262 EUR pentru repararea prejudiciului moral suferit de reclamant ca urmare, printre altele, a duratei procedurii în cauză. Examinând cauza din perspectiva răspunderii civile delictuale, Curtea de Apel Constanța a constatat că durata considerabilă a procedurii era în sine suficientă pentru a permite să se constate existența unui prejudiciu, chiar și în absența altor elemente de probă. Persoanei în cauză i-au fost rambursate integral cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 27 aprilie 2012, procedura a durat un an și nouă luni pentru două grade de jurisdicție.

35. Într-o decizie din 29 ianuarie 2014 (procedura internă nr. 16613/197/2012), Tribunalul Brașov a considerat că o durată de trei ani și două luni, pentru un grad de jurisdicție, a unei acțiuni privind partajarea bunurilor comune, care era încă pendinte, nu a respectat cerința unui termen rezonabil în sensul art. 6 § 1 din Convenție și al articolului 21 din Constituție, confirmând astfel despăgubirea acordată pentru repararea prejudiciului moral în valoare de 3 600 EUR (din care 1 800 EUR urmând să fie plătiți de autorități și 1 800 EUR de pârât). Tribunalul a făcut referire la criteriile stabilite în jurisprudența Curții în materie, precum și la răspunderea (de

natură) obiectivă a statului. Acesta a adăugat că o procedură care a durat o perioadă atât de lungă nu necesita nicio probă pentru a se permite admiterea unei acțiuni în angajarea răspunderii statului. Persoanei în cauză i-au fost rambursate integral cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 3 martie 2011, procedura a durat doi ani, zece luni și douăzeci și opt de zile, pentru două grade de jurisdicție.

36. Într-o decizie din 30 ianuarie 2014 (procedura internă nr. 8230/3/2010, decizie redactată la 22 septembrie 2014), Înalta Curte a confirmat hotărârile pronunțate de instanțele inferioare și a criticat absența, în dreptul român, a unei proceduri care să permită denunțarea duratei excesive a unei proceduri și repararea prejudiciului astfel suferit, în temeiul art. 13 din Convenție. În această privință, Înalta Curte a făcut referire la jurisprudența relevantă a Curții [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), nr. 30210/96, pct. 152, CEDO 2000-XI, *Abramiuc împotriva României*, nr. 37411/02, pct. 128-132, 24 februarie 2009, și *Parohia Greco-Catolică Sfântul Vasile Polonă împotriva României*, nr. 65965/01, pct. 94 și 106, 7 aprilie 2009]. Potrivit Înaltei Curți, în lipsa unei căi de atac, instanțele naționale, în conformitate cu garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 din Convenție, aveau obligația să aprecieze și să stabilească procedurile și modalitățile de examinare a unor astfel de cereri. Tot potrivit Înaltei Curți, într-o astfel de situație, răspunderea statului avea o natură obiectivă în ceea ce privește prejudiciile cauzate de organizarea și desfășurarea defectuoase ale procedurilor. Conform Înaltei Curți, această răspundere se baza, de asemenea, pe obligația pozitivă a statului de a lua toate măsurile necesare pentru a asigura respectarea drepturilor.

37. Pentru a stabili perioada care trebuie să fie luată în considerare, Înalta Curte a reamintit că, în materie penală, „termenul rezonabil" prevăzut la art. 6 § 1 începe din momentul în care o persoană este „acuzată", o abordare care corespunde și noțiunii de „repercusiuni importante asupra situației suspectului", făcând trimitere la cauza *Reinhardt și Slimane-Kaïd împotriva Franței* (31 martie 1998, pct. 93, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-II). Pentru a aprecia caracterul rezonabil al duratei procedurii, Înalta Curte a analizat circumstanțele cauzei și criteriile consacrate prin jurisprudența Curții, în special complexitatea cauzei, precum și comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente (*Tudorache împotriva României*, nr. 78048/01, pct. 23, 29 septembrie 2005). De asemenea, aceasta a încercat să răspundă la întrebarea dacă s-a asigurat un echilibru just între cerința celerității procedurii și principiul bunei administrări a justiției. Pentru a stabili cuantumul despăgubirii, Înalta Curte, asemenea instanțelor inferioare, a ținut seama de criteriile dezvoltate de Curte în jurisprudența sa privind reparația echitabilă. Aceasta a hotărât că durata totală a procedurii penale în cauză este excesivă, și anume aproximativ unsprezece ani, pentru trei grade de jurisdicție, și a dispus plata unor despăgubiri în cuantum de 2 180 EUR pentru repararea prejudiciului moral.

Introdusă la 15 februarie 2010, procedura a durat trei ani, unsprezece luni și cincisprezece zile, pentru trei grade de jurisdicție.

38. Într-o decizie din 4 martie 2014 (procedura internă nr. 5568/83/2011), Curtea de Apel Oradea, pe baza răspunderii civile delictuale de natură obiectivă a statului, i-a acordat reclamantului suma de 17 444 EUR pentru a repara, printre altele, prejudiciul moral suferit din cauza duratei unei proceduri penale – aproximativ șapte ani, pentru trei grade de jurisdicție. Persoanei în cauză i-au fost rambursate parțial cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 7 iulie 2011, procedura a durat doi ani, șapte luni și douăzeci și opt de zile, pentru două grade de jurisdicție.

39. Într-o decizie din 17 martie 2014 (procedura internă nr. 7323/111/2012), Curtea de Apel Oradea i-a acordat reclamantului o despăgubire de 3 000 EUR pentru prejudiciul moral suferit, printre altele, ca urmare a întârzierilor survenite în cadrul unei proceduri penale care a durat aproximativ opt ani, pentru trei grade de jurisdicție. Persoanei în cauză i-au fost rambursate integral cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 27 februarie 2012, procedura a durat doi ani și nouăsprezece zile, pentru două grade de jurisdicție.

40. Într-o decizie din 1 aprilie 2014 (procedura internă nr. 5530/90/2012), Curtea de Apel Pitești a respins acțiunea și a constatat că persoana în cauză ar fi trebuit să invoce răspunderea civilă delictuală a statului, în locul dispozițiilor referitoare la eroarea judiciară, într-un litigiu privind durata excesivă a procedurii. Introdusă la 9 iulie 2012, procedura a durat un an, opt luni și douăzeci și două de zile, pentru două grade de jurisdicție.

41. Într-o decizie din 2 aprilie 2014 (procedura internă nr. 1169/83/2009), Înalta Curte a hotărât că interdicția de a părăsi teritoriul, care fusese impusă timp de nouă ani, trei luni și douăzeci și șapte de zile, a constituit o încălcare a dreptului la libertatea de circulație, prin simplul fapt al duratei sale. Constatând o suprapunere a capătului de cerere întemeiat pe durata excesivă a anchetei și a celui întemeiat pe durata nerezonabilă a interdicției impuse, Înalta Curte a apreciat că nu mai este necesar să se analizeze criteriile referitoare la un termen rezonabil și a confirmat o decizie prin care persoanei în cauză i s-a acordat suma de 50 000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit. Persoanei în cauză i-au fost rambursate parțial cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la o dată neprecizată în 2009, procedura a durat aproximativ cinci ani, pentru trei grade de jurisdicție.

42. Într-o decizie din 4 noiembrie 2014 (procedura internă nr. 3546/91/2013), Înalta Curte a reținut, în lumina jurisprudenței Curții, că suma de 5 000 EUR reprezenta o reparație echitabilă a prejudiciului suferit ca urmare a unei proceduri penale care a durat aproximativ doi ani. Persoanei în cauză i-au fost rambursate integral cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 10 iunie 2013, procedura a durat un an, patru luni și douăzeci și cinci de zile, pentru trei grade de jurisdicție.

43. Într-o decizie din 5 decembrie 2014 (procedura internă nr. 19796/117/2012), Înalta Curte a constatat că, în pofida complexității deosebite a cauzei respective, o durată a procedurii de aproximativ treisprezece ani, pentru trei grade de jurisdicție, nu se justifica și avea la bază deficiențe grave ale sistemului judiciar. Înalta Curte a angajat răspunderea civilă delictuală a statului și i-a acordat persoanei în cauză o despăgubire în valoare de 4 806 EUR pentru repararea prejudiciului moral astfel suferit. De asemenea, s-a făcut referire la absența, în legislația națională, a unei căi de atac specifice, care să permită denunțarea duratei excesive a unei proceduri, precum și la principiile care decurg din art. 6 § 1 din Convenție și din articolul 21 din Constituție în ceea ce privește durata rezonabilă a unei proceduri. Persoanei în cauză i-au fost rambursate parțial cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 21 decembrie 2012, procedura a durat un an, unsprezece luni și paisprezece zile, pentru trei grade de jurisdicție.

44. Într-o decizie din 18 decembrie 2014 (procedura internă nr. 4216/83/2013), Curtea de Apel Oradea i-a acordat reclamantului suma de 43 691 EUR pentru a repara, printre altele, prejudiciul moral suferit ca urmare a întârzierilor în procedură. Aceasta a considerat că, în pofida complexității procedurii penale, durata acesteia (șase ani, unsprezece luni și nouă zile, pentru trei grade de jurisdicție) era excesivă. Introdusă la 25 iulie 2013, procedura a durat un an, patru luni și douăzeci și patru de zile, pentru două grade de jurisdicție.

45. Într-o decizie din 14 ianuarie 2015 (procedura internă nr. 3547/91/2013), Înalta Curte a reamintit răspunderea obiectivă a statului și obligația instanțelor naționale de a se pronunța asupra cererilor referitoare la durata excesivă a procedurii. Considerând că o durată de doisprezece ani pentru o procedură penală a depășit termenul rezonabil impus la art. 6 § 1 din Convenție, Înalta Curte a dispus acordarea unei despăgubiri 5 000 EUR pentru prejudiciul moral suferit. Reclamantului i-au fost rambursate integral cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 11 iunie 2013, procedura a durat un an, șapte luni și patru zile, pentru trei grade de jurisdicție.

46. Într-o decizie din 26 februarie 2015 (procedura internă nr. 17330/117/2012), Înalta Curte a reținut că durata procedurii penale în cauză (aproximativ treisprezece ani, pentru trei grade de jurisdicție) a depășit termenul rezonabil impus la art. 6 § 1 din Convenție și la articolul 21 alineatul (3) din Constituție. În consecință, aceasta i-a acordat reclamantului suma de 6 553 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit. Înalta Curte a reamintit că, la aprecierea caracterului rezonabil al unei proceduri, trebuie să se țină seama, printre altele, de complexitatea cauzei, de numărul părților implicate, de numărul infracțiunilor care trebuie analizate și de complexitatea elementelor de probă. Potrivit Înaltei Curți, pentru a exclude răspunderea statului pentru durata excesivă a procedurii, nu se poate reține faptul că părțile au utilizat mijloacele procedurale care să le permită să își apere interesele. Persoanei în cauză i-au fost rambursate parțial cheltuielile

de judecată efectuate. Introdusă la 29 noiembrie 2012, procedura a durat doi ani, două luni și douăzeci și opt de zile, pentru trei grade de jurisdicție.

47. Într-o decizie din 3 martie 2015 (procedura internă nr. 3790/90/2013), Curtea de Apel Pitești i-a acordat reclamantului o despăgubire de 5 000 EUR pentru a repara, printre altele, prejudiciul moral suferit din cauza duratei procedurii penale, și anume opt ani și patru luni, pentru trei grade de jurisdicție. Persoanei în cauză i-au fost rambursate integral cheltuielile de judecată efectuate. Introdusă la 30 aprilie 2013, procedura a durat un an, zece luni și trei zile, pentru două grade de jurisdicție.

48. Într-o decizie din 5 martie 2015 (procedura internă nr. 2991/87/2012), Înalta Curte a constatat că persoana în cauză a fost despăgubită ca urmare a unei hotărâri pronunțate de Curte, în care s-a constatat durata excesivă a unei proceduri penale, și a despăgubit-o pentru restul procedurii (șapte ani, cinci luni și douăzeci și nouă de zile, pentru două grade de jurisdicție) care nu a fost acoperită de hotărârea Curții, acordându-i 2 500 EUR pentru prejudiciul moral suferit. Înalta Curte a reamintit că statul are o răspundere obiectivă în ceea ce privește desfășurarea defectuoasă a procedurilor și că, în temeiul principiului subsidiarității, are obligația să instituie o cale de atac internă specifică de remediere a duratei excesive a unei proceduri. Introdusă la 1 iunie 2012, procedura a durat doi ani, nouă luni și trei zile, pentru trei grade de jurisdicție.

49. Într-o decizie din 6 mai 2015 (procedura internă nr. 3028/245/2013), Curtea de Apel Iași a confirmat o sentință a judecătoriei prin care s-a dispus plata unei despăgubiri (5 436 EUR) pentru repararea prejudiciului suferit ca urmare a unei anchete care a durat trei ani, nouă luni și șapte zile. Curtea de apel a invocat răspunderea obiectivă a statului și absența unei căi de atac susceptibilă să remedieze durata excesivă a unei proceduri. Introdusă la 29 mai 2012, procedura a durat doi ani, unsprezece luni și șapte zile, pentru trei grade de jurisdicție.

50. Într-o decizie din 14 mai 2015 (procedura internă nr. 254/102/2013**), Înalta Curte a confirmat o decizie a Curții de Apel Târgu-Mureș, care, fără a nega complexitatea procedurii penale în cauză, a considerat excesivă durata acesteia de aproximativ nouă ani și i-a acordat reclamantului suma de 9 000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit. Introdusă la 14 ianuarie 2013, procedura a durat doi ani, trei luni și douăzeci și opt de zile, pentru trei grade de jurisdicție.

51. Într-o decizie din 18 noiembrie 2015 (procedura internă nr. 19867/63/2011*), Curtea de Apel Craiova a confirmat o sentință a Tribunalului Dolj. Bazându-și raționamentul pe răspunderea obiectivă a statului, tribunalul i-a acordat reclamantului o despăgubire în valoare de 5 000 EUR, în plus față de despăgubirea pe care a primit-o acesta în urma unei hotărâri pronunțate de Curte, în care s-a constatat încălcarea art. 6 § 1 din Convenție ca urmare a unei proceduri penale cu o durată de cincisprezece

ani, opt luni și douăzeci și șapte de zile, pentru trei grade de jurisdicție. Introdusă la 10 noiembrie 2011, procedura a durat patru ani și nouă zile, pentru două grade de jurisdicție.

III. DOCUMENTELE RELEVANTE ALE CONSILIULUI EUROPEI

52. Comitetul de Miniștri a adoptat, cu ocazia celei de-a 1259-a reuniuni (7-8 iunie 2016), o decizie în cadrul examinării executării grupului de hotărâri *Nicolau împotriva României* (cererea nr. 1295/02) și *Stoianova și Nedelcu împotriva României* (cererea nr. 77517/01). Partea relevantă în speță a acestei decizii se citește după cum urmează:

„Delegații

[...]

2. Salută măsurile generale de anvergură adoptate pentru soluționarea problemei duratei excesive a procedurilor civile și penale; invită autoritățile române să continue să monitorizeze îndeaproape impactul acestor măsuri și să furnizeze date statistice complete, care să permită Comitetului de Miniștri să evalueze pe deplin situația;

3. Constată cu satisfacție că părțile interesate pot obține, de acum înainte, accelerarea procedurilor, datorită căilor de atac specifice instituite în acest scop de noile Coduri de procedură civilă și penală, și încurajează autoritățile să evalueze oportunitatea de a extinde aplicarea acestor căi de atac la procedurile inițiate înainte de intrarea în vigoare a acestor coduri;

4. Fără a aduce atingere aprecierii pe care Curtea Europeană va trebui să o facă în cauzele aflate în prezent pe rolul său, iau act cu interes de acțiunea în despăgubiri dezvoltată prin jurisprudența națională de la hotărârea *Vlad și alții*;

5. Având în vedere progresele înregistrate în ceea ce privește executarea acestor hotărâri, adoptă Rezoluția finală CM/ResDH(2016)151, astfel cum figurează în anexa la aceasta, și decid să continue examinarea chestiunilor nesoluționate din cauza *Vlad și alții* și din restul cauzelor din aceste grupuri. ”

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 6 § 1 ȘI ART. 13 DIN CONVENȚIE

53. Reclamanta susține că procedura penală care a fost inițiată împotriva sa la 23 martie 2000 și care s-a încheiat cu decizia pronunțată la 18 iunie 2014 a depășit termenul rezonabil și, astfel, a încălcat art. 6 § 1 din Convenție, a cărui parte relevantă în speță are următorul conținut:

„Orice persoană are dreptul la judecarea […] într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa [...] ”

54. Reclamanta denunță, de asemenea, absența, la nivel intern, a unei căi de atac efective, care să îi permită unei persoane să se plângă cu privire la depășirea termenului rezonabil. Ea consideră că această absență constituie o încălcare a art. 13 din Convenție, care are următorul cuprins:

> „Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de […] Convenție au fost încălcate are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale. ”

A. Cu privire la admisibilitate

55. Guvernul invocă neepuizarea căilor de atac interne, în sensul art. 35 § 1 din Convenție, în ceea ce privește capătul de cerere formulat în temeiul art. 6 § 1 din Convenție și referitor la durata excesivă a procedurii penale inițiate împotriva reclamantei. Potrivit Guvernului, reclamanta ar fi trebuit să sesizeze instanțele interne cu o acțiune în răspundere civilă delictuală, pentru a solicita despăgubiri pentru durata excesivă a procedurii.

56. Reclamanta nu a formulat observații în această privință.

57. Curtea consideră că problema stabilirii dacă reclamanta trebuia, înainte de a o sesiza, să epuizeze calea de atac internă menționată de Guvern este strâns legată de problema existenței unei căi de atac efective, în sensul art. 13 din Convenție [a se vedea, printre altele, *McFarlane împotriva Irlandei* (MC), nr. 31333/06, pct. 75, 10 septembrie 2010, *Vlad și alții împotriva României*, nr. 40756/06, 41508/07 și 50806/07, pct. 103, 26 noiembrie 2013, *Panju împotriva Belgiei*, nr. 18393/09, pct. 47, 28 octombrie 2014, și *Valada Matos das Neves împotriva Portugaliei*, nr. 73798/13, pct. 58, 29 octombrie 2015]. Curtea unește excepția ridicată de Guvern cu examinarea pe fond a capătului de cerere întemeiat pe încălcarea art. 13 din Convenție; prin urmare, Curtea va relua în continuare examinarea acestui aspect, în cadrul examinării fondului acestei părți a cererii.

58. Constatând, de asemenea, că respectiva cerere nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate, Curtea o declară admisibilă.

B. Cu privire la fond

1. Epuizarea căilor de atac interne și pretinsa încălcare a art. 13 din Convenție

(a) Argumentele părților

59. Reclamanta susține, în cererea introductivă de instanță, că nu dispunea de o cale de atac efectivă pentru a se plânge, în fața instanțelor interne, cu privire la o încălcare a principiului termenului rezonabil.

60. Guvernul precizează că, în urma pronunțării de către Curte a hotărârii *Vlad și alții* (citată anterior), practica instanțelor naționale a evoluat considerabil, oferind părților interesate, inclusiv reclamantei, posibilitatea de a sesiza instanțele cu o acțiune civilă în despăgubiri împotriva statului, din perspectiva răspunderii civile delictuale (în acest caz, ar fi vorba despre o răspundere obiectivă a statului, independent de stabilirea unei culpe). Potrivit Guvernului, instanțele interne sesizate cu acest tip de litigiu aplică din ce în ce mai des normele privind răspunderea obiectivă a statului și, de asemenea, aplică direct Convenția.

61. Guvernul a depus la dosar douăzeci și șapte de exemple de jurisprudență în care instanțele naționale au decis cu celeritate, în perioada 2010-2015, să despăgubească reclamanții pentru durata excesivă a procedurilor al căror obiect l-au făcut. Potrivit Guvernului, o astfel de acțiune este accesibilă tuturor. În exemplele de jurisprudență furnizate, valoarea despăgubirilor ar fi, potrivit Guvernului, conformă cu cea acordată de Curte în cauze similare sau chiar mai mare. În cele din urmă, Guvernul adaugă că, în codurile de procedură, sunt prevăzute alte căi de atac pentru a remedia durata excesivă a procedurilor: o contestație prin care se solicită accelerarea procedurii, prevăzută la art. 522-526 din C. proc. civ. și 488^1 din C. proc. pen., precum și o acțiune în repararea pagubei suferite în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod nelegal (art. 504 din vechiul C. proc. pen.).

(b) Motivarea Curții

(i) Principii generale

62. Curtea reamintește că, în temeiul art. 1 din Convenție, care prevede că „[î]naltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al prezentei Convenții”, punerea în aplicare și confirmarea drepturilor și libertăților garantate de Convenție revin în primul rând autorităților naționale. Prin urmare, mecanismul de plângere în fața Curții are un caracter subsidiar în raport cu sistemele naționale pentru apărarea drepturilor omului. Această subsidiaritate este exprimată în art. 13 și art. 35 § 1 din Convenție [a se vedea, printre altele, *Cocchiarella împotriva Italiei* (MC), nr. 64886/01, pct. 38, CEDO 2006-V, și *Balakchiev și alții împotriva Bulgarie*i (dec.), nr. 65187/10, pct. 49, 18 iunie 2013].

63. De asemenea, Curtea subliniază că principiul subsidiarității nu implică renunțarea la orice control cu privire la rezultatul obținut ca urmare a utilizării căii de atac interne; în caz contrar, drepturile garantate la art. 6 § 1 din Convenție ar fi golite de fond. În această privință, este necesar să se reamintească faptul că scopul Convenției este de a proteja drepturi concrete și efective, nu teoretice sau iluzorii [*Hans-Adam al II-lea, Principe de Liechtenstein, împotriva Germaniei* (MC), nr. 42527/98, pct. 45,

CEDO 2001-VIII]. Observația este valabilă în special pentru garanțiile prevăzute la art. 6 din Convenție, având în vedere locul important pe care îl ocupă, într-o societate democratică, dreptul la un proces echitabil, cu toate garanțiile prevăzute de această dispoziție (*Valada Matos das Neves*, citată anterior, pct. 68).

64. De asemenea, Curtea reamintește că art. 13 garantează o cale de atac efectivă în fața unei instanțe naționale, care îi permite unei persoane să se plângă de o nerespectare a obligației, prevăzute la art. 6 § 1, de soluționare a cauzelor într-un termen rezonabil [*Kudła împotriva Poloniei* (MC) nr. 30210/96, pct. 156, CEDO 2000-XI].

65. În cazul în care este pus în discuție dreptul la un proces într-un termen rezonabil, o cale de atac este „efectivă" în măsura în care permite fie ca instanțele sesizate să pronunțe mai rapid o hotărâre, fie să i se acorde justițiabilului o reparație corespunzătoare pentru întârzierile deja incriminate [*Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), nr. 75529/01, pct. 99, CEDO 2006‑VII, și *Vassilios Athanasiou și alții împotriva Greciei*, nr. 50973/08, pct. 54, 21 decembrie 2010]. Dacă primul tip de cale de atac este preferabil întrucât este de natură preventivă, o acțiune în despăgubiri poate fi considerată efectivă în cazul în care procedura a avut deja o durată excesivă și nu există o cale de atac preventivă [*Kudła*, citată anterior, pct. 158, *Mifsud împotriva Franței* (dec.) (MC), nr. 57220/00, pct. 17, CEDO 2002-VIII, *Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), nr. 36813/97, pct. 187, CEDO 2006-V, și *McFarlane*, citată anterior, pct. 108].

66. În ceea ce privește caracterul adecvat și suficient al reparației, Curtea reamintește că, chiar dacă o cale de atac trebuie considerată „efectivă" în măsura în care permite fie ca instanțele sesizate să pronunțe mai rapid o hotărâre, fie să i se acorde justițiabilului o reparație corespunzătoare pentru întârzierile deja incriminate, această concluzie este valabilă numai cu condiția ca acțiunea în despăgubire să rămână, la rândul ei, o cale de atac eficientă, adecvată și accesibilă, care să permită sancționarea duratei excesive a unei proceduri judiciare (*Mifsud*, citată anterior, pct. 17).

67. Pentru a stabili dacă repararea încălcării a fost adecvată și suficientă, Curtea procedează la examinarea duratei acțiunii în despăgubire, a cuantumului despăgubirii eventual acordate și, după caz, a întârzierii în efectuarea plății respectivei despăgubiri (*Cocchiarella*, citată anterior, pct. 86-107). În fapt, însăși natura acțiunii în despăgubire impune o decizie rapidă (*Cocchiarella*, citată anterior, pct. 97).

68. În ceea ce privește accesibilitatea unei acțiuni, Curtea reamintește, printre altele, că nu a exclus niciodată posibilitatea ca interesele unei bune administrări a justiției să justifice impunerea unei restricții financiare accesului unei persoane la o instanță (*Kreuz împotriva Poloniei*, nr. 28249/95, pct. 59, CEDO 2001-VI). Nu este mai puțin adevărat că limitarea dreptului de acces la o instanță nu este compatibilă cu prevederile art. 6 § 1 din Convenție decât dacă prin aceasta se urmărește un scop legitim și dacă există

un grad rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit [*Weissman și alții împotriva României,* nr. 63945/00, pct. 36, CEDO 2006‑VII (extrase)].

69. Pe scurt, atunci când se examinează dacă o acțiune în despăgubire constituie o cale de atac „efectivă" în sensul art. 13 din Convenție, criteriile stabilite în jurisprudența Curții sunt următoarele [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, nr. 33509/04, pct. 99, CEDO 2009, și *Valada Matos das Neves*, citată anterior, pct. 73]:

a) acțiunea în despăgubire trebuie soluționată într-un termen rezonabil;

b) despăgubirea trebuie plătită prompt, în principiu în termen de cel târziu șase luni de la data la care a devenit executorie decizia de acordare a sumei respective;

c) normele procedurale privind acțiunea în despăgubire trebuie să fie în conformitate cu principiile echității, astfel cum sunt garantate prin art. 6 din Convenție;

d) normele privind cheltuielile de judecată nu trebuie să le impună reclamanților o sarcină excesivă în cazul în care acțiunea lor este întemeiată;

e) valoarea despăgubirilor nu trebuie să fie insuficientă în raport cu sumele acordate de Curte în cauze similare.

(ii) Aplicarea acestor principii în prezenta cauză

70. Fără a se antepronunța în cazul chestiunii dacă a existat sau nu o depășire a termenului rezonabil, Curtea consideră că plângerea reclamantei referitoare la durata procedurii penale constituie *prima facie* o plângere „credibilă", întrucât aceasta a durat mai mult de paisprezece ani. Reclamanta avea așadar dreptul la o cale de atac efectivă în această privință (*Panju*, citată anterior, pct. 52).

71. În prezenta cauză, Curtea își va limita examinarea la caracterul efectiv al acțiunii în răspundere civilă delictuală, în calitate de cale de atac în sensul art. 35 din Convenție, astfel cum a fost invocată de Guvern în cadrul excepției sale preliminare. Deși salută introducerea unor căi de atac specifice, menite să accelereze procedurile, Curtea nu poate face speculații cu privire la eficacitatea acestui tip de recurs, întrucât nu dispune de suficiente elemente care să permită efectuarea unei astfel de analize.

(α) Cu privire la eficacitatea acțiunii în răspundere civilă delictuală

72. Curtea reamintește, în primul rând, că a constatat deja că sistemul juridic românesc nu le punea la dispoziție persoanelor în cauză o cale de atac efectivă, în sensul art. 13 din Convenție, permițându-le să se plângă cu privire la durata excesivă a unei proceduri penale, în sensul art. 6 § 1 din Convenție (*Vlad și alții*, citată anterior, pct. 114-119).

73. În continuare, Curtea observă că, după mai mult de patru ani de la această constatare, Guvernul susține în speță că acțiunea în răspundere civilă delictuală a devenit eficientă, ca urmare a evoluției practicii instanțelor

naționale (supra, pct. 29-51). Curtea nu exclude posibilitatea ca, în urma evoluției jurisprudenței, exercitarea acestei acțiuni să poată conduce la un rezultat conform cu cerințele art.13 din Convenție (a se vedea *Tsoukalas împotriva Greciei*, nr. 12286/08, pct. 43, 22 iulie 2010, și, *mutatis mutandis, Leandro Da Silva împotriva Luxemburgului*, nr. 30273/07, pct. 49 și următoarele, 11 februarie 2010). Având în vedere aceste elemente, Curtea consideră că este oportun să reexamineze compatibilitatea practicii actuale a instanțelor interne cu criteriile care decurg din jurisprudența sa în materie. Această examinare se limitează la exemple de jurisprudență care nu au făcut obiectul analizei Curții în cauza *Vlad și alții* (citată anterior), și anume cele rezumate la punctele 30-51 de mai sus.

74. Guvernul este convins că acțiunile în răspundere civilă delictuală cu privire la durata excesivă a procedurii îndeplinesc cerința celerității și face referire la cele douăzeci și șapte de exemple de jurisprudență prezentate în speță. Reclamanta nu se pronunță cu privire la acest aspect.

75. Curtea observă că, în prezenta cauză, astfel cum reiese din exemplele de jurisprudență relevante în speță furnizate de Guvern:

– zece proceduri în răspundere civilă delictuală au durat mai puțin de doi ani, pentru două sau, uneori, trei grade de jurisdicție (supra, pct. 31, 32, 33, 34, 40, 42, 43, 44, 45 și 47);

– opt proceduri au durat puțin mai mult de doi ani, pentru două sau, uneori, trei grade de jurisdicție (supra, pct. 30, 35, 38, 39, 46, 48, 49 și 50);

– două proceduri au durat aproximativ patru ani, pentru două sau trei grade de jurisdicție (supra, pct. 37 și 51), și

– o procedură a durat cinci ani, pentru trei grade de jurisdicție (supra, pct. 41).

76. În această privință, Curtea observă că, deși, în legislația în vigoare, nu există un termen specific în ceea ce privește pronunțarea unei hotărâri în acest tip de litigiu, perioada de care au avut nevoie instanțele naționale pentru a examina acțiunile în răspundere civilă delictuală referitoare la durata excesivă a procedurilor invocate de Guvern nu pare să se fi prelungit considerabil (a se compara cu *Valada Matos das Neves*, citată anterior, pct. 92-93).

77. În ceea ce privește plata despăgubirii, deși părțile nu au formulat nicio observație în acest sens, Curtea reamintește că hotărârile judecătorești definitive în care statul român are calitatea de debitor trebuie să fie executate din oficiu și cu promptitudine (*Fundația Cămine de Elevi ale Bisericii Reformate și Stanomirescu împotriva României*, nr. 2699/03 și 43597/07, pct. 55, 7 ianuarie 2014). Aceasta apreciază că nu există niciun motiv pentru a pune la îndoială diligența autorităților române în ceea ce privește plata despăgubirilor.

78. În ceea ce privește caracterul echitabil al procedurii în despăgubire, după analizarea exemplelor de jurisprudență prezentate, Curtea nu identifică nicio aparentă atingere adusă echității în desfășurarea acestui tip de procedură.

79. În ceea ce privește cheltuielile de judecată, Curtea constată că, deși persoanele care doresc să introducă o acțiune împotriva statului pentru a obține despăgubiri pentru durata excesivă a unei proceduri trebuie să plătească cheltuielile de judecată în acest scop (supra, pct. 26), legislația națională prevede, de asemenea, acordarea de asistență judiciară, sub formă de scutiri, reduceri, eșalonări sau amânări de la plata taxelor judiciare, persoanelor care nu dispun de resurse suficiente (supra, pct. 28). În plus, partea care pierde acțiunea sau recursul este cea care trebuie, în principiu, să achite cheltuielile de judecată aferente (supra, pct. 27). Din copiile hotărârilor interne depuse în prezenta cauză reiese că, în douăsprezece exemple, cheltuielile de judecată au fost rambursate integral sau parțial (supra, pct. 30, 32, 34, 35, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46 și 47). În celelalte exemple, informațiile furnizate nu permit să se identifice dacă au fost formulate cereri de rambursare. Având în vedere aceste constatări, Curtea consideră că legislația națională privind cheltuielile de judecată pare să fie suficient de accesibilă persoanelor care doresc să denunțe, printr-o acțiune în răspundere civilă delictuală, durata excesivă a procedurilor.

80. În continuare, în ceea ce privește valoarea despăgubirii, Curtea va compara mai întâi sumele acordate de instanțele naționale cu cele acordate de Curte în situații similare și apoi va analiza modul în care instanțele naționale apreciază caracterul rezonabil al duratei unei proceduri.

81. Astfel cum reiese din exemplele de jurisprudență prezentate de Guvern în speță, instanțele interne au acordat, în majoritatea acestor cazuri, sume mai mari decât cele acordate de Curte în cauze similare. Astfel, în șaisprezece exemple de jurisprudență, sumele acordate de instanțele interne sunt mai mari decât despăgubirile acordate de Curte în cauze similare (supra, pct. 32-35, 38-39 și 41-50), și doar în patru cauze sumele astfel acordate reprezentau între 80% și 90% din sumele acordate în mod normal de Curte în acest tip de cauze (supra, pct. 30-31, 37 și 51). Prin urmare, Curtea consideră că despăgubirile acordate de instanțele interne sunt adecvate, întrucât sunt conforme cu sumele acordate de Curte.

82. Curtea subliniază că, pentru a aprecia caracterul rezonabil al duratei procedurilor, instanțele naționale au reținut criterii diferite. Astfel, acestea au relevat următoarele:

– statul are obligația pozitivă, în temeiul art. 6 și art. 13 din Convenție, de a institui o cale de atac specifică, pentru a le permite persoanelor în cauză să se plângă cu privire la durata excesivă a procedurii; în absența unei astfel de căi de atac, instanțele naționale, în temeiul art. 13 din Convenție, au obligația de a analiza astfel de capete de cerere din perspectiva răspunderii obiective a statului (supra, pct. 31, 36, 43, 48 și 49);

– răspunderea civilă obiectivă este menită să garanteze respectarea cerințelor de la art. 6 § 1 din Convenție (supra, pct. 35 și 36);

– procedura din speță s-a prelungit pe o perioadă atât de mare încât nu a fost necesară nicio probă pentru a demonstra existența unui prejudiciu (supra, pct. 34, 35 și 41);

– caracterul rezonabil al unui termen trebuie să fie apreciat ținând seama, printre altele, de criteriile stabilite de Convenție, cum ar fi complexitatea cauzei, comportamentul părților și cel al autorităților competente, numărul părților implicate și infracțiunile care trebuie analizate (supra, pct. 31, 37, 42, 43, 44, 46 și 50);

– în speță, persoana în cauză ar fi trebuit să invoce mai degrabă răspunderea civilă delictuală a statului decât dispozițiile referitoare la eroarea judiciară (supra, pct. 40);

– utilizarea de către o persoană a mai multor mijloace procedurale care să îi permită să își apere drepturile nu exclude răspunderea statului pentru durata excesivă a unei proceduri (supra, pct. 46).

83. Observând criteriile luate în considerare de instanțele naționale pentru a aprecia caracterul rezonabil al procedurilor, Curtea constată că jurisprudența instanțelor interne a evoluat considerabil în ultimii ani și, în special, de la hotărârea pronunțată în cauza *Vlad și alții* (citată anterior).

84. Curtea constată, de asemenea, că această jurisprudență a fost consolidată odată cu decizia Înaltei Curți din 30 ianuarie 2014, în care au fost stabilite criteriile de bază care trebuie utilizate în acest tip de acțiune (supra, pct. 36-37). Ulterior, aceste principii au fost preluate de instanțele care au fost sesizate cu acțiuni în răspundere civilă delictuală referitoare la durata excesivă a procedurilor (supra, pct. 40, 43-46 și 48-51).

85. Curtea observă că aceste principii corespund celor stabilite de Curte în cauzele referitoare la respectarea „termenului rezonabil” prevăzut la art. 6 § 1 din Convenție. Din această evoluție jurisprudențială reiese că a fost respectată recomandarea formulată de Curte, în temeiul art. 46 din Convenție, în hotărârea *Vlad și alții* (citată anterior, pct. 164), întrucât acțiunea în răspundere civilă delictuală este consacrată de instanțele naționale ca o cale de atac suficientă pentru a putea și pentru a fi necesar să fie utilizată în sensul art. 35 § 1 din Convenție. În plus, caracterul strict compensatoriu al căii de atac instituite nu poate fi considerat drept o insuficiență redhibitorie, din perspectiva eficacității, a sistemului ales de statul pârât pentru a respecta cerințele art. 46 din hotărârea *Vlad și alții* (citată anterior).

86. Având în vedere cele de mai sus, Curtea concluzionează că acțiunea în răspundere civilă delictuală, întemeiată pe art. 1349 din noul Cod civil (art. 998-999 din vechiul Cod civil), astfel cum a fost interpretată în mod constant de instanțele naționale (a se vedea supra, pct. 30-51), constituie o cale de atac eficientă pentru a denunța durata excesivă a procedurilor desfășurate în fața instanțelor penale sau civile.

(β) Cu privire la necesitatea epuizării acestei căi de atac în speță

87. În continuare, Curtea trebuie să stabilească dacă reclamanta din prezenta cauză ar fi trebuit să epuizeze această cale de atac în sensul art. 35 § 1 din Convenție. Această chestiune este strâns legată de data la care decizia din 30 ianuarie 2014 a dobândit un grad de certitudine juridică suficient pentru a putea și pentru a fi necesar să fie utilizată în sensul art. 35 § 1 din Convenție [*Van der Kar și Lissaur van West împotriva Franței* (dec.), nr. 44952/98 și 44953/98, 7 noiembrie 2000, și *Giummarra și alții împotriva Franței* (dec.), nr. 61166/00, 12 iunie 2001]. Curtea reamintește că, în cazul în care o cale de atac internă este rezultatul unei evoluții a jurisprudenței, respectarea principiului echității impune luarea în considerare a unui interval de timp rezonabil, necesar pentru ca justițiabilii să ia cunoștință efectiv de hotărârea internă care o consacră. Durata acestui termen variază în funcție de circumstanțe, în special de publicitatea al cărei obiect l-a făcut decizia în cauză (*Leandro Da Silva*, citată anterior, pct. 49).

88. În prezenta cauză, Curtea consideră că este rezonabil să se considere că decizia Înaltei Curți din 30 ianuarie 2014, care a fost redactată la 22 septembrie 2014 și care, începând cu această dată, a fost disponibilă spre consultare prin accesarea bazei de date a jurisprudenței Înaltei Curți[1], nu putea să rămână necunoscută publicului, la șase luni de la redactarea sa. Prin urmare, începând cu 22 martie 2015, persoana în cauză avea obligația să fi utilizat această cale de atac în sensul art. 35 § 1 din Convenție. Această concluzie este valabilă atât pentru procedurile finalizate, cât și pentru cele care sunt încă pendinte la nivel național, întrucât în jurisprudența internă nu se face distincție între procedurile pendinte și cele finalizate.

89. Curtea reamintește că, în cazul în care calea de atac internă din cauzele referitoare la durata procedurii este rezultatul unei evoluții jurisprudențiale, epuizarea căilor de atac interne se apreciază, cu unele excepții, la data introducerii cererii în fața sa. Or, în speță, la momentul introducerii cererii, calea de atac în cauză nu dispunea încă de gradul de certitudine impus de Curte pentru a putea și pentru a fi necesar să fie utilizată în sensul art. 35 § 1 din Convenție (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Leandro Da Silva,* citată anterior, pct. 51-53).

(γ) Concluzie

90. În consecință, nu i se poate imputa reclamantei că, înainte de a sesiza Curtea, nu a epuizat o acțiune care, la momentul respectiv, nu prezenta certitudinea și eficacitatea necesare [a se vedea, *mutatis mutandis, Zutter împotriva Franței* (dec.), nr. 30197/96, 27 iunie 2000, și, *a contrario, Xynos împotriva Greciei*, nr. 30226/09, pct. 56-58, 9 octombrie 2014].

1 http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=119336

91. Prin urmare, excepția de neepuizare invocată de Guvern nu poate fi reținută în speță. Întrucât nu a fost disponibilă nicio cale de atac efectivă, Curtea concluzionează că a fost încălcat art. 13 din Convenție.

2. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 din Convenție

92. Reclamanta denunță durata excesivă a procedurii penale inițiate împotriva sa la 23 martie 2000 și care s-a încheiat prin decizia din 18 iunie 2014.

93. Potrivit Guvernului, este foarte probabil ca durata de peste paisprezece ani a procedurii să nu fie considerată rezonabilă de către Curte. Guvernul precizează că, totuși, trebuie să se țină seama da faptul că aceeași perioadă de timp care a determinat intervenția prescripției răspunderii penale a reclamantei constituie, în opinia sa, un avantaj pentru persoana în cauză. În ceea ce privește comportamentul părților, Guvernul susține că reclamanta a încercat, prin toate mijloacele, să prelungească durata procedurii și face trimitere la incidentele care au „colorat" procedura desfășurată în fața instanțelor interne (supra, pct. 19). În această privință, face referire la cauza *Lazariu împotriva României* (nr. 31973/03, pct. 149-150, 13 noiembrie 2014), reiterând că, prin comportamentul său, reclamanta a contribuit în mod semnificativ la durata procedurii.

94. Curtea reamintește că aprecierea caracterului „rezonabil" al duratei unei proceduri trebuie să se realizeze în funcție de circumstanțele cauzei și ținând seama de următoarele criterii: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente, precum și miza litigiului pentru persoana în cauză [a se vedea, printre multe altele, *Pélissier și Sassi împotriva Franței* (MC), nr. 25444/94, pct. 67, CEDO 1999-II, și *Frydlender împotriva Franței* (MC), nr. 30979/96, pct. 43, CEDO 2000-VII].

95. Curtea observă, în speță, că procedura a început la 23 martie 2000 (supra, pct. 6) și s-a încheiat la 18 iunie 2014, prin decizia Curții de Apel Oradea (supra, pct. 18). Această procedură a durat așadar paisprezece ani, două luni și douăzeci și șase de zile, pentru trei grade de jurisdicție.

96. În continuare, Curtea reamintește că, în hotărârea de referință *Vlad și alții* (citată anterior), a ajuns la constatarea unei încălcări în privința unor chestiuni similare celor care fac obiectul prezentei cauze.

97. În ceea ce privește prescripția răspunderii penale, menționată de Guvern, Curtea constată că, deși durata procedurii a contribuit la intervenția prescripției răspunderii penale pentru o infracțiune, reclamanta nu s-a mulțumit cu această soluție și a solicitat achitarea pentru restul infracțiunilor, în cadrul apelului său formulat în fața Curții de Apel Oradea (supra, pct. 17 *in fine*) [a se vedea, *a contrario*, *Gagliano Giorgi împotriva Italiei*, nr. 23563/07, pct. 57, CEDO 2012 (extrase)]. În plus, procedura în litigiu a avut consecințe negative pentru reclamantă, căreia i s-a confiscat o sumă de bani (supra, pct. 17-18). De asemenea, problema duratei procedurii nu a fost examinată niciodată de instanțele interne (a se vedea, *a contrario*, *Gagliano*

Giorgi, citată anterior, pct. 64) și reclamanta nu a avut nici posibilitatea de a fi despăgubită pentru prejudiciul suferit ca urmare a duratei excesive a procedurii (*McHugo împotriva Elveției,* nr. 55705/00*,* pct. 30*,* 21 septembrie 2006).

98. Curtea consideră, asemenea Guvernului, că, prin comportamentul său, reclamanta a contribuit la durata procedurii. Reclamanta s-a aflat la originea mai multor cereri de amânare a procedurii (nouăsprezece cereri de amânare formulate de avocații reclamantei din cauza imposibilității acesteia de a participa la diferite ședințe, treisprezece cereri de amânare formulate de reclamantă pentru a-și putea angaja un avocat și douăsprezece cereri de amânare din motive medicale (supra, pct. 19). Totuși, chiar dacă aceste perioade nu sunt imputabile statului, amânările în cauză nu sunt suficiente pentru a justifica durata totală a procedurii, și anume paisprezece ani, două luni și douăzeci și șase de zile, pentru trei grade de jurisdicție, care nu poate fi considerată rezonabilă din perspectiva cerințelor art. 6 din Convenție (a se vedea*,* printre altele*, Cunha Martins Da Silva împotriva Portugaliei*, nr. 69062/13, pct. 18*,* 28 februarie 2017).

99. După ce a examinat toate elementele care i-au fost prezentate*,* Curtea nu a identificat niciun fapt sau argument care să o convingă să ajungă la o concluzie diferită de cea la care a ajuns în hotărârea *Vlad și alții* (citată anterior) cu privire la temeinicia capătului de cerere în cauză. Ținând seama de jurisprudența sa în materie, Curtea consideră că, în prezenta cauză, durata procedurii în litigiu este excesivă și nu îndeplinește cerința „termenului rezonabil”.

În consecință, a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție.

II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

100. Potrivit art. 41 din Convenție,

> „În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă. ”

101. Reclamanta nu a formulat nicio cerere de reparație echitabilă. Prin urmare, Curtea consideră că nu este necesar să îi acorde vreo sumă cu acest titlu.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE

1. *unește* cu fondul excepția ridicată de Guvern cu privire la neepuizarea căilor de atac interne și o *respinge*;

2. *declară* cererea admisibilă;

3. *hotărăște* că a fost încălcat art. 13 din Convenție;

4. *hotărăște* că a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la 10 aprilie 2018, în temeiul art. 77 § 2 și art. 77 § 3 din Regulamentul Curții.

Andrea Tamietti
Grefier adjunct

Ganna Yudkivska
Președinte